כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת פנחס ■ י"ד תמוז ה'תשע"ט ■ 17.07.2019 ■ גליון מס' 540

תפוצה לכל קהילות ישראל

וישמע פנחס הכהן

/ הרה"ג ר' אביגדור נבנצל שליט"א

לאחר מעשה הגבורה של פנחס המתואר בסוף פרשת בלק, שבו הרג את זמרי בן סלוא "בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כִלִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם" (במדבר כה, יא-יב) מה פשר הביטוי 'בקנאו את קנאתי'? מסביר רש"י: "בקצפו את הקצף שהיה לי לקצוף" (שם) דהיינו הקב"ה אומר: 'אני הייתי צריך לקנא לשמי, בא פנחס ועשה את המלאכה במקומי'.

אומר מו"ר הרב נבנצל שליט"א: הוראה גדולה וחשובה טומן בחובו ביטוי זה: לכל מאן דבעי לקנא את קנאת ה' שישקול היטב את הפעולה הנדרשת לפני הוצאתה לפועל האם היא באמת קנאת ה' נטו או שמא מעורבים בה אינטרסים אישיים. והוא אומרו "בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי" דייקה, דהיינו קנאת פנחס טהורה היא, קנאה לשם שמים - 'קנאתי' ללא נגיעות אישיות.

מי שמתבונן במעשה הזה מתחילתו ועד סופו, מבחין בשאלה גדולה העולה ממנו: היכן משה רבינו? מדוע הוא לא זה שקינא את קנאת ה' לפני פנחס? מי לנו גדול ממשה לקידוש שם שמים! רש"י כבר נזקק לשאלה זו ואומר: "בעגל עמד משה כנגד ששים ריבוא, שנאמר: (שמות לב, כ) 'ויטחן עד אשר דק' וגו' וכאן רפו ידיו?! אלא כדי שיבא פנחס ויטול את הראוי לו" (רש"י).

אולם הרב מסביר בדרך אחרת: (שבעים פנים לתורה) חז"ל מתארים איך זמרי משך אחריו את כזבי בת צור, התייצב לפני משה ושאל אותו: "משה, זו אסורה או מותרת? אם תאמר אסורה, בת יתרו מי התירה לך?" והנה כל בר דעת מבין שהתשובה לשאלה זו הינה פשוטה ביותר: משה נשא את בת יתרו לפני מתן תורה, וזמרי עשה מעשה זה אחרי שניתנה התורה; ועוד: ציפורה הייתה צדקת וכזבי המדינית רשעה; ציפורה התגיירה וכזבי לא התגיירה. והנה למרות השאלה החצופה ששאל זמרי את משה, יתכן שהיא היא שמנעה ממנו לקנא את קנאת ה' ולפגוע בזמרי, כיון שמשה חשש שמא יהרוג אותו לא לגמרי לשם שמים; יתכן מאוד שהשיקולים של קידוש ה' שלו יהיו מעורבים ברגשי נקמה על העלבון האישי שהעליב אותו זמרי. והיות ורק מי שמקנא את קנאת ה' טהורה - "קִנְאָתִי" - הוא זה שרשאי לפגוע בעבריין, ולא מי שעושה זאת מתוך חשבונות אישיים, לכן משה רבינו נמנע מליזום מעשה זה; וגם אם היה בטוח בעצמו שלא יפעל על פי נגיעות אישיות, הרי שעם ישראל יגידו שהרג אותו בגלל העלבון ולא לשם שמים.

לעומת זאת פנחס אינו עושה חשבונות כאלו למרות שטענת זמרי נוגעת גם אליו, שכן פנחס הוא בנו של אלעזר בן אהרון הכהן שלקח לו מבנות פוטיאל לאישה, "מזרע יתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה" (רש"י) ממילא גם אליו מופנית השאלה 'זו אסורה או מותרת?', ואכן בני ישראל היו מבזים אותו ואומרים: "הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל" (רש"י) אולם פנחס אינו מתייחס לדיבורים' אלו ומתגבר ומקנא את קנאת ה' לשם שמים ובמעשה זה מצליח לעצור את המגיפה ולהציל את ישראל, עד שיודע תעלומות מעיד עליו שמעשהו אמיתי - "בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי". מעלת משה היא שנמנע מלעשות מעשה, ומעלת פנחס היא שיזם והוציא לפועל את המעשה. לכן אמר הקב"ה למשה: "הקדם לו שלום" (סנהדרין פב.) משה רבינו הוא זה שצריך לתת את ברית שלום לפנחס; יתכן שהסיבה לכך היא שבמעשה שעשה השלים את מה שמשה לא העיז להשלים.

ומה השכר שמקבל פנחס? "וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם" (במדבר כה, יג) מכאן לומדים חז"ל: "א"ר חנינא: לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי" (זבחים קא:) אולם יש דעה החולקת על דעת רבי חנינא: "רב אשי אמר: עד ששם שלום בין השבטים" (שם) מהי כוונת 'שלום בין השבטים'? בימי יהושע, שנים רבות לאחר מעשה הקנאות של פנחס, בנו בני גד ובני ראובן מזבח גדול מעבר הירדן.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

איש של העדה
הרבה משברים פוקדים את החברה הישראלית בתקופתנו, המשבר היותר גדול הוא משבר המנהיגות, ומשבר זה חוצה...
המשך בעמי 2

הנהגת דור הבנים
בפרשתנו ישנו המניין האחרון הנמצא בספר הפקודים- ספר במדבר. מניינם של ישראל נותר נותר כמעט כיום בו הם יצאו...
המשך בעמי 3

שוויית קיץ
קומקום שמיוצר אי שם במזרח הרחוק, מדוע הוא פטור מטבילת כלים? מהו ההיתר ההלכתי לדבר?...
המשך בעמי 5

סיפור לשבת
ללא עותק נוסף
היה זה לפני שעשרים וחמש שנה - סיפר לי רב נכבד. הכנתי בעמל רב עבודה תורנית יסודית. שקדתי על מלאכתי...
המשך בעמי 8

שביבים
■ הצדיק שואב המים
■ בין אדם לחברו
■ לשון הרע ורכילות: שקרים
■ לא תשנא ... בלבבך
■ כשישנה אחדות
■ "פגעתי בכבודך אנא סלח לי"
המשך בעמי 10

בני ישראל ראו במעשה זה אות המבטא רצון להיפרד מכלל ישראל ולבנות במה לעצמם, ובעקבות זה התקהלו בשילה והתכוננו לצאת למלחמה נגדם. אלא ששולחים את פנחס אליהם ומתברר שכוונתם הייתה לטובה ולשם שמים; נמצא שפנחס מונע מלחמת אחים ומשכין שלום בין השבטים, ומעשה זה מקנה לו - לפי דעת רב אשי - את ברית הכהונה.

ואכן יש רמז לכך שנתכהן פנחס באותה הזדמנות, שכן הפסוק אומר: "וַיִּשְׁמַע פִּינְחָס הַכֹּהֵן" (יהושע כב, ל) "בכל מקום אתה מוצא 'פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן' אין כהונה כתובה אלא באלעזר, וכאן כתובה בפנחס" (רש"י זבחים קא:) אפשר לומר אם כן, שרק אז התברר ללא שמץ של ספק שכל כוונתו בהריגת זמרי הייתה להציל את שונאיהם של ישראל מכליה ולהשכין שלום בין ישראל לבין אביהם שבשמים, ולא סתם מעשה של קנאות גרידה. ממילא (לפי דעת רב אשי בגמרא) רק עכשיו הוא זוכה ל'ברית כהונת עולם'.

ועדיין קשה: במלחמת מדין נאמר: "וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמַּטֶּה לַצָּבָא אֹתָם וְאֶת פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן" (במדבר לא, ו) ומסביר רש"י: "שהיה משוח מלחמה" (שם) והרי ידוע שרק כהן יכול להיות משוח מלחמה; איך מתיישב זאת עם הדעה שרק בימי יהושע נתכהן פנחס? ועוד קשה: הרי הקב"ה מבטיח לו ברית כהונת עולם, משמע שמיד נעשה כהן! אלא מסביר הרב, חייבים לומרשאכן פנחס נתמנה כהן מיד לאחר הבטחת השי"ת, אבל בני ישראל לא רצו למנות אותו כהן גדול עקב קנאותו; כהן גדול חייב להיות אדם שאוהב שלום ורודף שלום בסגנון אהרון הכהן, ואיש קנאי איננו מתאים לכך, מה שאין כן משוח מלחמה חייב להיות תקיף להילחם באויב; רק כעבור כמה שנים התברר שבאמת הוא אוהב ישראל ומשכין שלום ביניהם.

מעשה פנחס אכן היה קנאות לשם שמים, אך לא ניתן ללמוד ממנו התנהגות זאת לכל אדם כיון שהאדם צריך להיות בטוח בעצמו שלא מעורבים במעשיו רגשות של נקמה או אינטרסים אישיים אחרים; אדרבה, הקב"ה מעדיף מידת הוותרנות, שכל אחד ילמד להעביר על מידותיו.

מובא בגמרא (תענית כה:) מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה בזמן בצורת "ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו ואמר: אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים" (שם) התחילו לרנן שרבי עקיבא גדול מרבי אליעזר, "יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו". נמצא שמה שהקב"ה מצפה מאתנו הוא שנדע לוותר לזולת, להעביר על מידותינו כדי שנזכה להשכין שלום בין אדם לחבירו וממילא בין ישראל לאביהם שבשמים.

איש על העדה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

הרבה משברים פוקדים את החברה הישראלית בתקופתנו, המשבר היותר גדול הוא משבר המנהיגות, ומשבר זה חוצה את כל התחומים, ואולי גם שאר המשברים נובעים ממנו. בספרו "חובות הלבבות" [שער הבחינה פ"ה] עומד רבנו בחיי על התופעה המופלאה של ההשגחה העליונה שנתנה בבני אדם את ההסכמה למנות לעצמם איש אחד מהם שיעמוד בראשם ויהיה להם למנהיג, והם מצייתים לו ושומעים לקולו למרות שטבע האדם הוא שלא להסכים לדעת הזולת. אבל ההסכמה הזו היא חיונית לקיומה של החברה האנושית ובלעדיה לא היו האנשים מסכימים לבנות מגדל או חומה, ובכל היתה שולטת האנרכיה ועל כך אמרו חז"ל: "הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה איש את אחיו חיים בלעו". המנהיגות היא צורך אנושי, ואליה התכוון יותם במשלו [שופטים ט]: "הלוך הלכו העצים למשוח עליהם מלך", ובמשלו שם הוא מתאר אפשרויות שונות של מנהיגות: יש מנהיג שהוא כזית, התורם למצבו הרוחני של הציבור כשמן המאיר, ויש מנהיג שהוא כתאנה הממתיק את חיי התושבים, ויש מנהיג הדומה לגפן המשמח אלוקים ואנשים, אבל בפועל לא אלו ולא אלו הם השולטים אלא את השלטון תופס האטד, שיח קוצני שאינו תורם דבר לציבור, אלא רק הורס ומכאיב. פעמים שהציבור הוא האשם במנהיגות האטד, שהציבור באיוולתו ממנה את האטד על עצמו, אך פעמים ששלטון האטד הוא עונש משמים על ההתנהלות המושחתת של הציבור, כמו שמובא בב"ק [נב א]: "עיזא דאזלא בריש עדרא" - עז ההולכת בראש העדר (ופרש"י: "יש לבעל העדר עז חריף ודרך העזים להלך בראש, והעדר הולך אחריהם".) "כד רגיז רעיא על ענא עביד לנגדא סמותא" - כשהרועה רוגז על הצאן מסמא את עיני העז ההולכת בראש (ופרש"י: "לעז המושכת מנקר עיניה ונכשלת ונופלת בבורות והעדר אחריה, כך כשהמקום נפרע משונאי ישראל ממנה להן פרנסים שאינן מהוגנין"). העז העיוורת היא דוגמא למנהיגות כושלת, דוגמא נוספת למנהיגות כושלת הם המרגלים שנשלחו לתור את הארץ.

כשראה משה רבנו שהוא עומד לסיים את תפקידו, הוא מבין שהמנהיג הממשיך אינו מובן מאליו, הוא אינו סומך על הציבור שידע למנות לעצמו את המנהיגות הממשיכה, אבל יחד עם זאת אינו סומך גם על עצמו ואינו נוהג כמו שעשה יעקב לפני מותו שקבע לכל אחד מבניו את תחום תפקידו. אלא הוא מבקש מבורא עולם: "יפקוד ה' איש על העדה", מדוע העביר משה רבנו לבורא עולם את מנוי המנהיג המחליף? חז"ל אומרים [גטין יד א]: "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם". כישלון כזה היה למשה במנוי המרגלים, וממנו נוכח שמשימת מנוי מנהיג גדולה על בשר ודם ואפילו יהיה זה משה רבנו, ועל כן הוא מבקש מהקב"ה שיבצע אותה, ומנין שמשה נכשל במנוי המרגלים? בפירושו לתורה [במדבר יג ב] כותב הרמב"ן שהסכמתו של ה' בעניין המרגלים הייתה רק שישלחו איש אחד איש למטה אבותיו, אבל הקב"ה עצמו לא נקב בשמות האנשים האלה, רק הוא יתברך

ציווה למשה: 'איש אחד למטה אבותיו תשלחו' ושיהיו נשיאים, ומשה מדעתו בירר את אלה ושלחם, והם גמלו לנפשם רעה. לפי הרמב"ן האנשים שנבחרו להיות המרגלים נבחרו ע"י משה בלבד. וכאן נשאלת השאלה מה הייתה טעותו של משה? ולכאורה בשעת בחירת המרגלים משה לא טעה שהרי באותה שעה המרגלים היו "כשרים" כמו שפרש"י: "כולם אנשים - ואותה שעה כשרים היו", ואם כך לא הייתה סיבה שלא למנות אותם. ומה שלא הביא משה בחשבון הוא שמנהיג לאחר שהתמנה יכול להפוך את עורו ולומר: ש"דברים שרואים משם לא רואים מפה". ואפילו אם נאמר שמשה כן ידע שקיימת אפשרות כזו, שהרי משה שינה את שמו של "הושע בן נון" ליהושע, וכמו שפירשו: "יה יושיעך מעצת מרגלים", כך שמשה הביא בחשבון אפשרות שיהושע יסחף וישנה את דעתו. והנה למרות שבבחירה משה בחר את הטובים ביותר, אבל במבחן התוצאה הוא נכשל. לכן כשהיה צורך למנות מנהיג חדש לעם ישראל, הפעם אין משה סומך על עצמו לקבוע מיהו המנהיג אלא מבקש מהקב"ה: "יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם, ואשר יוציאם ואשר יביאם, ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה". כמו שמובא במדרש: "יפקוד ה' איש על העדה - כיון ששמע משה שימות, התחיל לבקש רחמים על ישראל, שייתן להם רועה שיהיה לו רוח לסבלם, והתחיל ואמר ריבונו של עולם אתה יודע כל רוחות של בני אדם, מי הוא סבלן, ומי הוא רגזן, אתה פקוד איש על העדה אשר יצא לפניהם במדבר, ואשר יבא לפניהם לעשות כל צרכם, ואשר יוציאם בזריזות, ואשר יביאם בתפילותיו". דוגמא נוספת לאפשרות של כישלון בבחירת מנהיג לעם ישראל מוצאים אנו אצל שמואל כשנצטווה למצוא מחליף לשאול, גם שמואל אעפ"י שהוא עצמו היה כולו מסור לעם ישראל, ואפילו חמור אחד לא לקח מהם, טעה בבחירת המנהיג ומחליט שאליאב הוא שיהיה המנהיג מפני שהיה יפה מראה וגבה קומה, וכאן הקב"ה העמידו על טעותו ואמר לו: האדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב. גם היום זקוקים אנו לבקשתו של משה: "יפקוד ה' אלוקי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם", וכמה שבקשה כזו היא נכונה בכל דור ודור, בדורנו היא נחוצה ביותר, ואנו תפילה שהקב"ה יזכנו לכך במהרה בימינו.

הנהגת דור הבנים

/ הרב איתמר הרשקו

בפרשתנו ישנו המניין האחרון הנמצא בספר הפקודים- ספר במדבר.

מניינם של ישראל נותר כמעט כיום בו הם יצאו ממצרים- שש מאות אלף ממש כשם שהיו לפני ארבעים שנה, למרות שמדובר בבני הדור החדש.

הדור שנכנס לארץ זכה לקבלה כך שהנחלות הונחלו מהבנים חזרה לאבות יוצאי מצרים והם החזירו הנחלה לדור הבנים ע"פ מניינם כעת.

ולכן שני אחים שהיו בדור יוצאי מצרים ובדור הבא בכניסה לארץ לזה היו ארבע בנים ולזה חמישה, כל אחד קיבל כפי מניין צאצאיו.

כיצד זה שאיש מהם לא נכלל במניין ערב הכניסה לארץ?

כשמשה מוכיח את ישראל על חטא המרגלים, הוא אומר להם את מה שהם טענו באוזניו- "וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה ובניכם אשר לא ידעו היום טוב ורע המה יבאו שמה ולהם אתננה והם יירשוה[1]".

הבנים, הם אלו הנמנים בפרשה בני העשרים ומעלה ואילו והטף הם אלו שלא נכללו במניין, שכן הם היו בני פחות מעשרים.

לאחר מעמד הר סיני זכו כל אחד מישראל שנתעברה אשתו וילדה בן זכר, ששנה אח"כ בזמן חטא המרגלים היו אותם הבנים בני פחות משנה.

חז"ל מגדירים את הילד עד לגיל שנה, כמי שטרם נכנסה בו הדעת עד שטועם את טעם דגן.

כשעם ישראל בוכה וממאן להיכנס לארץ מתוך דאגה לבנים הרכים שנולדו השנה, הוא מתלונן בפני משה מדוע הוא רוצה להכניסם כעת לארץ.

כעונש על תלונתם מודיע להם משה שהם לא יכנסו לארץ ואילו הבנים האלו שכיום בשנה השניה לצאתכם ממצרים הם לא ברי דעת עדיין, המה ירשוה. שהם ממש יהיו אחד כנגד אחד וכל בן יוריש לכם נחלה בארץ.

והטף שיוולד לכם באותם שנים, וחששתם שיהיו לבז- המה יבואו שמה ויזכו להיכנס לארץ.

במניין שבפרשתנו נמנים דור הבנים שהם כנציגי האבות שהיו מיוצאי מצרים- מנחילים חזרה את הארץ לאבותיהם ורק אח"כ הם באים ליירש את הארץ כפי מספרם כיום.

בנוסף לאותם בנים היו עוד צאצאים שאינם בכלל המניין, ואלו הם אותם שנולדו בנחל זרד.

שלושים ושמונה השנים שאחרי חטא המרגלים ועד הכניסה לארץ, נחלקו לשניים. בתחילה היו מטולטלים במשך תשע עשרה שנים ובהמשך ישבו באותו המקום במשך תשע עשרה שנה[2].

כאשר התיישבו ישראל בנחל זרד, הם החלו להתרבות ולהוליד כרגיל וכעת במניין השני הילדים הללו בני תשע עשרה ומטה ולכן הם לא במניין הנוכחי, אך הם כן מקבלי נחלה מהאבות.

כשמשה רבינו מלמד את פרשת הנחלות והדרך בה תונחל הארץ הוא מזכיר את עניין הבנים היורשים את הארץ, הפך אבותיהם שחטאו במרגלים ולא זכו לכך. וכל בן- מוריש את הארץ לאביו ובכך מקבל חלק ונחלה בארץ.

מסיבה זו, דווקא כעת באות בנות צלפחד ודורשות חלק בארץ, מכיוון שאין להם אח שיוריש חזרה את הנחלה לצלפחד אביהם הרי שהן אמורות לעשות כן. אך אם אין להם יכולת לעשות כן, אזי אמם צריכה להתייבם ע"מ שיהיה ניתן להנחיל את הארץ לדור הזה. ואם

הם כן יכולות להנחיל, אזי מגיעה להן נחלה בארץ.

ה׳ אומר למשה- כן בנות צלפחד דוברות, שאכן הן באו בזמן הנכון לבקש על זאת, שכן לולי צורת ההנחלה של הארץ לא היה להן שום פתחון פה לומר שאמן צריכה להתייבם כיוון שיש לו זרע. אך אם מדובר על נחלה שלא יכולה לצאת לפועל, הרי זהו בדיוק עניין היבום- והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו, ועל שם אחיהם יקראו בנחלתן. ולכן חכמניות הן.

לצלפחד לא היו בנים שכן הוא מת במדבר, שהיה המקושש שחטא כבר בשבת השנייה שהיו ישראל במדבר, וכבר מאז הוא הושם במשמר עד שהגיע המגדף, בשנה שלאחר מכן.

ומכיוון שכך, צלפחד לא שב לביתו לאחר מעמד הר סיני ולכן לא היה לו בן כי אם הבנות, שנולדו כבר קודם[3].

בנות צלפחד מדגישות שאביהן לא היה בעדת קורח, משום שמי שהיה בעדת קורח- איבד את חלקו בארץ. וגם אם בני קורח לא מתו (וכמו שמופיע במניין הנמצא בפרשה), עדיין היקום אשר ברגליהם של עדת קורח נבלע בארץ יחד עם יכולת ההורשה שלהם בארץ. וכדי שלא יאמר משה שאין להן יכולת לנחול בארץ אם אביהן היה בעדת קורח, הן אומרות שהוא לא היה בעדה ההיא.

❋❋❋

החינוך שהטביע צלפחד בבנותיו גרם להן לחבב את הארץ ולבקש נחלה.

שלמ״ד שצלפחד היה מעפיל, אזי בעצם עשייתו למען העפלה הגם שהיא היתה קודם זמנה הוא הראה את חביבות הארץ, לבנותיו[4].

ובכך, מיוחדים המה בני המנשה בעניין החביבות לארץ. הבנות אומרות תנה לנו נחלה, ובפרשה הבאה אומרים בני הדודים שלהן- ונגרעה נחלתנו. וכנגד מה שראה משה את חביבות הארץ בעיני בני המנשה, הוא מחלק אותם לשתי נחלות בשני עברי הירדן, ובכך הוא גורם שישאר קשר משפחתי בין שני עברי הירדן, והם גם תמיד יראו ויטמיעו בבני ראובן ובני גד את החיבה לארץ ודווקא בחלקה המערבי.

גם יהושע בן נון, לא היה לו בן, וכל זה משום שיהושע נער לא ימיש מתוך האוהל, והוא נשאר בהר סיני עד שירד משה בשנית ביום הכיפורים וכיוון שלא חזר לביתו באותם ימים, לא זכה לאותה ברכה של בן זכר.

לעומת זאת, זה גופא הדבר שזיכה את יהושע להתמנות כמנהיג בפרשתנו- ידעת בו שהוא ראוי לכך.

גם פנחס בן אלעזר זכה לעלות לגדולה רק כעת שבמעשה של הרג זמרי נתכהן פנחס בכהונה. כך שלמרות שסבו כהן ואביו כהן, קיבל הוא במתנה מיוחדת מאת ה׳ את הכהונה, כיוון שמסר נפשו למען כלל ישראל. וכל זאת תוך הקישור להר סיני[5].

זהו חוט השני השזור בפרשת פנחס- הנהגת דור הבנים.

בכל המקרים בפרשה, המתינו הבנים והבנות וחיכו לזמן בו הם יקבלו את נחלתן וגדולתם. פנחס קם מתוך העדה רק בסוף שנת הארבעים, אלעזר מתמנה לכהן גדול תחת אהרון אביו, כיוון ששתק אחר מיתת שני אחיו-נדב ואביהו[6]. יהושע זוכה להתמנות כדבר לדור, כבר בחיי משה כיוון שמילא את תפקידו כנער לא ימיש במשך כל הארבעים שנה האחרונות, ובנות צלפחד מקבלות נחלה בארץ ואף את חלק הבכורה של צפלחד אביהן.

מינויו של יהושע, דווקא כעת מוסבר ע״י חז״ל כיוון שעליו נאמר- נוצר תאנה יאכל פריה. שהרי יהושע היה נער לא ימיש מתוך האוהל, ולכן זכה להיות ממשיכו של משה רבינו כמוסר התורה לדורות הבאים.

במסכת סנהדרין מביאה הגמרא את העניין הזה ומוסיפה שם הגמרא שכאשר סמך משה את ידיו על יהושע הוא נתן לו מהודו עליו אך לא את כל ההוד וכך היו פני משה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה וזקנים שבאותו הדור אמרו- אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה.

מדוע לא זכו הזקנים להיות הם המנהיגים כבר כעת, והרי משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים- משמע שהם היו באותו הדור ובאותה הרמה. אלא כיוון שיהושע שימש את משה בכל עת ואילו הזקנים לא עשו זאת, זכה יהושע להתמנות אחריו. ועל כך אמרו הזקנים- אוי לאותה בושה כלפי עצמם, שהם התביישו להיות כל הזמן לפני משה. ובכך הם כעת נכלמים ולא מתמנים להיות ממשיכי משה.

חז״ל המשילו את יהושע לנוצר תאנה משום שתי תכונות עיקריות שיש בה. הקיץ מוגדר קיץ על שם הקציעות של התאנה, כיוון שזמן הבשלתה של התאנה נמשך על פני כל חודשי הקיץ. וזאת לעומת שאר הפירות שזמן הבשלתם מצומצם לכשבועיים- חודש וזהו זמן המסיק/קטיף/בצירה שלהם.

תכונה נוספת הייחודית לתאנה, היא שזמן הבשלת כל פרי תאנה גורמת לאובדנה, אם לא אורים- קוטפים אותה בזמן. לעומת הענבים שרק מתחילים להירקב על האשכול או הזיתים הנופלים על הקרקע וניתן פשוט לאסוף אותם משם.

נוצר התאנה ׳מבזבז׳ זמן רב בהמתנה להבשלת כל פרי אך אותו שומר יזכה לאכול מכל פירות התאנה בעוד שאלו שלועגים לו, יוכלו לאכול רק ממה שיהיה בשל בזמן שהם יגיעו לעץ.

וזה ההפרש שהיה בין יהושע לזקנים.

יהושע עמד בהר סיני וחיכה למשה עד סוף הארבעים יום ולכן זכה לראות את משה בשעתו הגדולה ביותר- לעיני כל ישראל, ששבר את הלוחות[7] בעוד שהזקנים לא הספיקו לראות זאת בזמן ובמקום שלהם אלא רק עם שאר העם.

וכך גם בכל שימוש בימינו לרבני הישיבה וגדולי הדור. יש הרואים בעמידה ליד הרב לאחר תפילה או שיעור שיחה או סתם הליכה ביחד כזמן שעדיף להשקיע בו יותר בלימוד ולא לבטל תורה. אך הם עלולים להפסיד שאלה או הנהגה שתתחדש דווקא בזמן זה. ואף על פי שניתן לספר אח״כ מה היה אין זה אותו שימוש כמו לראות זאת ממש.

ולולי שהיו בנות צלפחד בבית המדרש בזמן שמשה מסר את פרשת הנחלת הארץ, לא היו יודעות לשאול על נחלת הבנות ולא היתה יורדת פרשת הנחלות על ידיהן.

על קורבן החטאת של ראש חודש נאמר- כביכול אומר הקב״ה הביאו כפרה עליי על שמיעטתי את הלבנה[8]. וכך גם אם אנו זוכים למנהיג הממשיך את המסורת אנו לא זוכים תמיד לעמוד על טיבו אלא רק לאחר שנים רבות.

את קורבן התמיד עם המוספין, התורה מגדירה ׳עולת תמיד העשויה בהר סיני׳, ובכך מנחילה לנו את הידיעה שכל הקרבת קורבנות התמיד החל מזמן עמידת המשכן בהר סיני ועד ל״ז בתמוז בחורבן בית ראשון- מקושרים הם כל ההקרבות והם נחשבים כעולת הר סיני.

למרות כל הנפילות זוכים הבנים שבדור הזה להכנס ולנחול את הארץ.

הפרשה מתחילה בכהונתו של פנחס- הוא אליהו, הבא לבשר

ולהעיד על כל ברית וברית שמקיימים ישראל בכל הדורות, ובכך מקשרים הם את עצמם לדורות קודמים ולשרשרת הנחלות בישראל. וזו גם הסיבה שעניינו של פנחס נחלק לשתי פרשיות. בפרשת בלק- פנחס זוכה בעניין פרטי של עצירת המגיפה מישראל, אך בפרשה זו זוכה פנחס לכהונת עולם ולשלום אמת, כמבשר הברית בעולם כשהוא מעיד על שמירת הברית בישראל.

פרשת פנחס נמצאת לעולם בתחילת ימי בין המצרים כהקדמה והכנה לימים הללו. עלינו להכיר בגדולתן של ישראל ובצורך לקשר עצמנו לדורות קודמים ובלא למעט מערכו של שום דבר בתורה, בעם ובארץ.

בימינו אנו, בהם שבנו הנה בבכי גדול ובתחנונים, לא תמיד אנו יכולים לומר מי אכן מיוחס ומי ראוי שיבא הנה, אך זכינו ושבנו הביתה בזכות ובכח האבות והדורות הקודמים.

באי הארץ אף על פי שהם זוכים לכך מכוחם הם, כל אחד צריך לזכור שאין הוא כאן אלא בזכות אביו מולידו. ואין להם כח ויכולת לנחול בלא אב מיוצאי מצרים. כך בכהונת פנחס, וכך בהנהגת יהושע.

זהו תפקידנו בדור הגאולה הזה.

אנו אכן זכינו וירשנו ובאנו לארץ אך כל זאת רק משום תפילת ותקוות הדורות כולם.

וכל אחד מדור זה אב קדמון יש לו המנחיל לו את הארץ, וכמו שכתב רש"י בפרשת התוכחה- שגם האבות עצמם זוכים ונכנסים לארץ עם הבנים. וכל מה שאנו פועלים בארץ ומוסיפים מעצמנו, זוכים ומקשרים אנו את עצמנו לדורות קודמים ומחיים את אבותינו כאן בדור זה, בעיר הקודש והמקדש- ירושלים.

וכשם שזיכנו ונכנסנו לארץ, נזכה להיכנס עוד לקודש פנימה בבניית המקדש השלישי, בהר מרום הרים.

1 - דברים א, לט
2 - כשאברהם אבינו יוצא מאור כשדים לעבר ארץ כנען ה' מברך אותו בשלושה דברים- זרע, עושר ונוי, כיוון שהדרך ממעטת את שלוש הדברים הנ"ל (רש"י). וכך גם ישראל שהיו מטולטלים במשך תשע עשרה שנים, התמעט להם הזרע ורק ילדים מעטים נולדו להם ויתכן שאף מתו במגיפות או במלחמות.
3 - ולמ"ד שהיה מהמעפילים, צריך לומר שהוא היה מעפיל עם בני אפרים שיצאו שלושים שנה קודם יציאת מצרים, ולא מהמעפילים שאחרי חטא המרגלים, אך הוא לא מת באותו מעמד, ורק במדבר כשקושש נגזר דינו למיתה .
4 - שכן הוא ניסה להעפיל יחד עם בני אפרים)שיצאו שלושים שנה קודם ליציאת מצרים(אך לא מת עמהם באותו הזמן שכן הוא היה מבני מנשה. ורק כאשר קושש במדבר- נגזר דינו למיתה.
5 - שבא פנחס לפני משה,לימדת אותנו בהר סיני 'הרגו איש אחיו' שהבועל ארמית קנאים פוגעים בו. אמר לו משה קריינא דאיגרתא היאו להוי פרוונקא.
6 - כשמשה שואל את אלעזר ואיתמר מדוע לא אכלו את החטאת, הם לא עונים לו ורק אהרון עונה במקומם. ופרש"י שם, שאע"פ שיכל אלעזר לענות הוא אמר שאין זו דרך ארץ לענות למשה ואביהם קיים. ובזה הם זכו להיות נותרים- הפך אחיהם שבקשו כבר כעת להנהיג את העם.
7 - רש"י על הפסוק האחרון בתורה.
8 - חולין ס.

שו"ת קיץ הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

קומקום חשמלי המיוצר על ידי גוי ופטור מטבילת כלים

שאלת רונן מרגלית, רעננה: לאחרונה ראיתי קומקום חשמלי אשר מיוצר במזרח הרחוק ועליו אישור כשרות מאת גוף כשרותי מקובל ומוסמך, שקומקום זה פטור מטבילת כלים.

שמחתי מאוד לראות זאת, מאחר ובכל פעם ואני קונה קומקום חשמלי אני נכנס לבעייתיות של מצוות הטבילה, ואני טובל את הקומקום במקווה ולאחר שהוא מתייבש היטב אני משתמש בו, ונכון ברוב הפעמים תהליך זה עובר בשלום, אבל בכל פעם מחדש אני מפחד שהשילוב הזה בין המים לחשמל לא יגמר טוב, ובכלל כל התהליך הזה מקשה על החיים, ולכן שמחתי לראות שניתן לקנות קומקום אשר מלכתחילה אינו חייב בטבילה.

אולם שאלתי היא היאך ייתכן הדבר? הרי לא מדובר בקומקום שמיוצר בישראל על ידי עובדים יהודים בחברה יהודית! מדובר על קומקום שמיוצר אי שם במזרח הרחוק, ואם כן מדוע הוא אכן פטור מטבילת כלים? מהו ההיתר ההלכתי לדבר?

תשובה: איני מצוי בסוד העניינים ולכן איני יודע בבירור מהו המהלך ההלכתי המאפשר ייבוא קומקום כזה אשר פטור מטבילת כלים על אף שיוצר על ידי גוי, אך מכל מקום מבדלי מידע שברשותי חושבני שיודע אני את הבסיס להיתר זה וכדלקמן.

בסיס ההיתר מבוסס על כך שהיבואן הולך אל בעל המפעל ובטרם המפעל מייצר את הקומקומים הספציפיים המיועדים למכירה בשווקי שומרי המצוות, הוא קונה מבעל המפעל את חומרי הגלם על ידי עריכת קניינים מועילים כדת וכדין, ועל ידי כך חומרי הגלם עוברים לבעלות היבואן היהודי, ומעתה הוא נותן את החומרי הגלם שלו אל בעל המפעל כדי שיכין לו מהם ליין של קומקומים אשר הוא מתעתד לייבא אותם לישראל ולשאר השווקים אשר מצויים בם שומרי תורה ומצוות.

ומעתה על אף שכל הסביבה והעובדים אשר מתעסקים בייצור הכלים הינם אינם יהודים, מכל מקום מאחר וחומרי הגלם שמהם מכינים את הכלים הינם בבעלות יהודית, הרי שכל הכלים משעת הורתם ולידתם הינם בבעלות יהודי, וכל עוד לא עברו לבעלות גוי (כגון סוחר גוי שקנה אותם מהיבואן ומוכר אותם לצרכן) הרי שקומקום זה פטור מטבילה[א].

אומן קונה בשבח כלי

אמת, שהיתר זה אינו חף מפקפוקים מאחר והוא נוגע לסוגיא גדולה ורחבה הנקראת בשם 'אומן קונה בשבח כלי' ואשתדל לבאר

במספר שורות מהות סוגיא זו.

נחלקו הדעות כאשר אדם מביא חומר גלם לאומן כדי לייצר ממנו כלי, האם כאשר האומן צר צורה בחומר הגולם, ומשביח אותו, האם פעולה זו מהווה 'קניין', וממילא יש לאומן בעלות על החפץ שאותו יצר, או שאין זה נחשב 'קניין' והבעלות נשארת של בעל החומר גלם, אלא שחייב הוא לשלם לו עבור עבודתו.

ומבואר בגמרא[ב] שיש לנידון זה כמה וכמה השלכות הלכתיות:

א': אומן שקלקל

כאשר אדם מביא לאומן חומר גלם כדי לייצר מחומר זה כלי, והאומן אכן הכין כלי אולם לאחר מכן שבר את הכלי, וכעת הוא חייב לשלם לבעל חומר הגלם על נזקו, אלא שיש לדון האם הוא חייב לשלם לו מחיר של כלי או מחיר של חומר גלם, אם נאמר שאין אומן קונה בשבח כלי, אם כן הכלי תמיד היה שייך לבעל החומר גלם וממילא יצטרך האומן לשלם את עלות הכלי, אולם אם אומן קונה בשבח כלי, הרי שרק החומר גלם היה שייך לבעלים, אך שבח הכלי כבר שייך לאומן ונמצא שאת שלו הוא קלקל, וישלם לבעלים רק את עלות חומר הגלם.

ב': מצוות 'ביומו תתן שכרו'

כאשר אדם מביא לאומן חומר גלם כדי לייצר מחומר זה כלי (או אפילו מסר לו כלי מקולקל על מנת שיתקן אותו כגון מי שמביא נעליים קרועות לסנדלר לתקנן) וסיכמו ביניהם על עלות התיקון (בקבלנות) וכעת בא הבעלים ואוסף את הכלי המתוקן מבית האומן, אך מעכב את שכרו בידו ואינו משלם לו אלא לאחר כמה ימים, האם עבר בזה על קיום מצוות עשה של **'ביומו תתן שכרו'** והלאווים הנוספים שיש במצווה זו?

אם נאמר שאומן קונה בשבח כלי אם כן התשלום של הבעלים לאומן הוא כתשלום של מקח וממכר, ובמקח וממכר אין מצווה של 'ביומו תתן שכרו' שמצווה זו עוסקת רק בתשלום **שכר** ולא בתשלום **תמורה**, והרי אין איסור כלל לקנות בחנות בהקפה, ואם כן לא תהיה בעיה של 'ביומו תתן שכרו', אולם אם אין אומן קונה בשבח כלי הרי שהאומן אינו מוכר את החפץ לבעליו, אלא משיב לו את שלו, והתשלום שהוא מקבל הוא עבור עבודתו, ואם כן בוודאי שיש להקפיד על תשלום בזמן[ג].

ג': קידושי אישה

כאשר אישה מביאה לאומן חומר גלם מתכתי כדי להכין ממנו תכשיט, למשל - טבעת, ולאחר שהאומן מייצר את התכשיט הוא מקדש בו את האישה, אם ננקוט שאומן קונה בשבח כלי, אזי יש לומר שהיא מקודשת שהרי יש לו בעלות בטבעת זו, אך אם ההלכה היא שאין אומן קונה בשבח כלי, אם כן יש לומר שאינה מקודשת מאחר וקידש אותה בטבעת שאינה שלו (אולם נידון זה תלוי בנידונים נוספים ואכמ"ל[ד]).

הכרעת ההלכה

להלכה נחלקו בזה תנאים, אמוראים, ראשונים, והפוסקים, ומשום כך הכריע השו"ך[ה] שאין הכרעה במחלוקת זו והוא **'ספיקא דדינא'** ולכן בכל נידון יש לחוש לשיטות המחמירות, ולכן בעניין קידושי אישה יש לחוש שאומן קונה בשבח כלי ולכן היא מקודשת, ובעניין מצוות 'ביומו תתן שכרו' יש לחוש שאין אומן קונה בשבח כלי ולכן יש להקפיד לשלם בזמן כדי לא לעבור על העשה והלאו שיש בזה, ובעניין אומן שקלקל - המוציא מחברו עליו הראיה, ובעל החומר גלם יקבל רק את עלות החומר גלם, ועיין בהערות דעות הטור[ו] והשולחן ערוך[ז] בנידון זה.

אומן קונה בשבח כלי לעניין טבילת כלים

והנה לכאורה הנידון שלנו (טבילת כלים) גם כן תלוי במחלוקת זו, שהרי אם אומן קונה בשבח כלי הרי שעל אף שהחומר גלם שייך ליהודי, מכל מקום על ידי עבודת האומן הכלי נקנה לו, ואם האומן הוא גוי - אם כן הכלי נחשב בבעלות הגוי, ושוב יצטרך טבילה, ולא הועילו חכמים בתקנתם.

אמנם כתבו הראשונים[ח] שבטבילת כלים הדין הוא שונה משום שאף אם נאמר שהלכה כמי שסובר שאומן קונה בשבח כלי, מכל מקום מאחר ואין שם הגוי נקרא על כלי זה (שהרי אינו יכול לעכב את הכלי אצלו) הרי שאין זה דומה למקור ממנו אנו למדים את חיוב טבילת כלים שהוא 'מלחמת מדין' שאז בני ישראל שללו את כלי המדיינים שהיו נקראים על שמם - ולכן אין כלים אלו צריכים טבילה אף אם נאמר שאומן קונה בשבח כלי.

אמנם הטור[ט] לאחר שהביא דעות ראשונים אלו, הביא גם כן שיטה נוספת - שיטת הריצב"א, שבביאורה נחלקו רבים, ויש המבארים[י] ששיטה זו מבוססת על כך שאומן קונה בשבח כלי ולא אכפת לן בכך שאין זה דומה ל'מעשה שהיה - מלחמת מדין', ולכן כלים אלו טעונים טבילה.

והנה השולחן ערוך בהלכות טבילת כלים[יא] פסק שאם ישראל נתן כסף לאומן להכין ממנו כלי, אין הכלי צריך טבילת כלים, אולם הרמ"א הביא את השיטה החולקת והסיק שיש לטבול את הכלי אך ללא ברכה.

ואם כן לאור האמור לעיל, יוצא מבואר לכאורה שלבני אשכנז היוצאים ביד רמ"א, לא תועיל עצה זו, מאחר שהאומן המייצר את הכלי הוא גוי, ואם כן כלי זה (שהחומר גלם שייך ליבואן היהודי אך האומן המייצר אותו הוא גוי) טעון טבילה ללא ברכה, ולא הועילו חכמים בתקנתם.

אמנם יש להסתפק האם קניין זה של 'אומן קונה בשבח כלי' הוא קניין דממילא, ולא ניתן להתנות עליו, או שאין הדבר כך ושייך להתנות עליו מראש שלא יחול, ואם כן יהיה ניתן להתנות מראש עם בעלי המפעל, שלאורך כל מהלך ייצור הכלי, הכלי כולו יישאר בבעלות היבואן היהודי, ויש לעיין בדבר[יב].

צירופי שיטות להיתר

ומעתה נראה שניתן לצרף כמה צירופי היתר להקל אף לדעת הרמ"א ואלו הם:

א' בניין ומניין של פוסקים הנוקטים שאין אומן קונה בשבח כלי[יג].

ב' אף אם נאמר שבעלמא אומן קונה בשבח כלי, מכל מקום בטבילת כלים יש להקל יותר מחמת שאין שם גוי עליו ואינו דומה למעשה שהיה - מלחמת מדין, ועיין בהערה[יד].

ג' אף אם באנו לחוש לשיטת הריצב"א - יש הנוקטים ששיטת הריצב"א אינה מבוססת על שיטה זו שאומן קונה בשבח כלי, ואין

דבריו אמורים אלא באופן שהגוי מוסיף חומרי גלם משלו[טו].

אמנם כל צירופים אלו אין בהם כדי שביעה שהרי סוף סוף הרמ"א הט"ז והש"ך הסיקו לאחר כל זאת שיש לטבול כלים אלו ללא ברכה, אולם להלן שני צירופים נוספים.

ד' שמא יש לומר שאם יסוכם במפורש מראש בתוך החוזה, שהכלי נשאר בבעלות היבואן היהודי לכל אורך הייצור - אין האומן יקנה את הכלי גם למי שסובר שאומן קונה בשבח כלי, ועיין עוד בהערה[טז].

ה' יש לצרף גם סברות נוספות שנאמרו באופן כללי לפתור כלים חשמליים מטבילת כלים[יז].

ומחמת כל הנ"ל נראה לענ"ד שיש מקום להקל בזה אף לדעת הרמ"א (ובפרט אם יעשו כפי ההצעה המובאת בהערה ט"ז) אולם ההכרעה למעשה מסורה לגדולי הפוסקים[יח].

על כל פנים זאת יש לדעת שאם בשלב כלשהוא הכלי יעבור לבעלות גוי, וכגון שחנות מכשירי חשמל בבעלות גוי תקנה מהיבואן מכשירים אלו, הרי שכל ההיתר נפל בבירא, והקונה את הכלי מחנות זו יצטרך לטבול את הכלי על אף חותמת הכשרות המעידה על כך שפטור הוא מטבילת כלים.

א - ובמכון 'צומת' משתמשים (למיטב ידיעתי) בפתרון אחר והוא ייצור הכלי על ידי גוי כאשר יש בו חור המונע ממנו להיות כלי, ובארץ גמר המלאכה נעשה על ידי יהודי, על ידי השלמת הכלי בחומר סיליקון.

ב - מסכת בבא קמא דף צ"ח - צ"ט.

ג - ואכן להלכה נפסק (שו"ע חו"מ סימן של"ט סעיף ו') שיש לשלם לאומן עד לסיום אותה עונה שבא אסף את המוצר ואם לא יעשה כן (ויש לו) עובר על לאו וכולי, והנה מסופר על הסבא רבא שלי, הגאון הרב שבתי יגל זצ"ל ראש ישיבת סלונים ברמת גן, שכאשר נעליו היו מרופטות וזקוקות היו לתיקון חיוך, לא הסכים לתת אותם לסנדלר לתיקון מאחר וידע שלא יהיה כסף לשלם לסנדלר, אולם אשתו הרבנית ליבא ע"ה כאשר ראתה את מצבם העגום של נעליו של בעלה, עשתה מעשה ומסרה את הנעליים לתיקון, ואכן כאשר בא הרב לאסוף את הנעליים מהסנדלר ושמע את עלות התיקון, הבין כי אין בידו את מלוא הסכום כדי לשלם לסנדלר על התיקון, ולכן לא רצה לאספם (שחיוב התשלום נוצר רק לאחר שאוסף את המוצר מן האומן כמבואר בחו"מ שם) אולם מצד שני להישאר ללא נעליים גם זו לא אפשרות נאותה (ונעליים חלופיות אין בנמצא כמובן) ולכן ביקש מהסנדלר שיחלק את סך התשלום לגורמים, ויחשב כמה מתוך התשלום הוא עבור המוצרים (דבק, טלאי, מסמרים וכדומה) וכמה הוא עבור העבודה, והנה על העבודה ישלם כעת ואילו את המוצרים יקנה בהקפה ע"כ תוכן המעשה (שמעתי מנכדו הגר"ש מרקוביץ שליט"א) ויש להעיר על מעשה זה שהנה מי שאין לו לשלם אינו עובר על הלאו, אולם זאת יש ליישב שהרי גדר 'אין לו' נידון רבות בפוסקים ויש אומרים שאם יש לו מטלטלים למכור חייב לעשות כן, אך עוד יש להעיר שמי יימר לן שיכולים אנו לפרוט את סך התשלום למספר גורמים ו'לצבוע' כל שקל בצבע אחר, יותר נראה לכאורה לומר שאחר שנקבע סך מסוים של תשלום עבור התיקון, אזי כל כולו נחשב כתשלום שכר, וכל ההוצאות שהיו לאומן מגולמות בתוך השכר שנקבע לו, אבל כל התשלום הוא תשלום שכר, וכן יש להוכיח לכאורה מהקצות החושן סימן של"ט בשם מוהר"א ששון לעניין סופר שכותב כתובה בקלף שלו עיין שם. ומ"מ אחר שהסנדלר הסכים לכך הרי הוא מחל על זכותו לקבל את שכרו המלא באותה עונה וממילא אין כאן איסור של הלנת שכר (אף אם המצב היה נחשב כ'יש לו') ודו"ק.

ד - עיין בגמ' בבא קמא שם וקידושין דף מ"ח.

ה - חו"מ סימן ש"ו ס"ק ג'.

ו - הנה הטור בחו"מ הן בסימן ש"ו (אומן שקלקל) והן בסימן של"ט (ביומן תתן שכרו) פסק שאין אומן קונה בשבח כלי (כשיטת הרי"ף והרמב"ם) אולם באבן העזר סימן כ"ח (קידושי אישה) הביא גם את דעת הראשונים הפוסקים כמ"ד שאומן קונה בשבח כלי וכתב שכן היא מסקנת אביו הרא"ש, והמהרש"ל בביאורו לטור הקשה על הטור בתרתי, א' אין זה נכון לומר שזו מסקנת הרא"ש (עיין שם) ב' מדוע בחו"מ לא הביא שיטה זו? ומתוך כך הסיק המהרש"ל שהטור לא דק בדבריו, והדרישה באבן העזר סימן כ"ח שאה"נ בטור דפוס תוגרמא יש נוסחא אחרת ולפיה אכן כוונת הטור לומר שגם מסקנת הרא"ש שאין אומן קונה בשבח כלי, ואתי שפיר דברי הטור, אולם הב"ח (אה"ע שם) ביאר את דעת הטור והרא"ש שיש לחלק בין דיני ממונות לאיסורים, שבממונות נקטו הרא"ש והטור שאין אומן קונה בשבח כלי, אולם לגבי איסורים (כגון קידושי אישה) יש לחוש להחמיר למ"ד שאומן קונה בשבח כלי, וזהו שכתב הטור ביו"ד סימן ק"כ לגבי טבילת כלים, שאף למ"ד אומן קונה בשבח כלי מ"מ הכלי פטור מטבילה כי לא נקרא שם הגוי עליו, כלומר שעל אף שבאיסורים יש לחוש לשיטה זו מ"מ טבילת כלים שאני כדלעיל, והדרכי משה (שם) כתב ג"כ כמה אפשרויות ליישב דעת הרא"ש והטור שלשיטתם יש ללכת בכל פעם לחומרא מאחר והוא מחלוקת הראשונים (וזה כדעת הש"ך לעיל שהוא ספיקא דדינא) ומה שפסק השו"ע בסימן ש"ו שאומן שקלקל חייב לשלם את עלות הכלי ולא רק את עלות חומרי הגלם הכוונה רק אם כבר בעל הבית תפס מהאומן את השווי של הכלי וכעת הוא מוחזק, ושוב כתב ליישב שיטתם שדעת הרא"ש והטור שאין אומן קונה בשבח כלי ורק בנידון קידושי אישה יש לחוש למ"ד שאומן קונה בשבח כלי משום חומרא דאשת איש, ועי"ש בסוף דבריו מה שכתב בחריפות על המהרש"ל שהטור טעה ואין הדבר כן אלא המהרש"ל הוא זה שטועה עיין שם וז"ל שם 'והארכתי בכל זה לאפוקי מדעת מכם אחד חשב להתגדר וכתב כאן ז"ל בכאן טעה המחבר...ולא ידע כי בנפשו דיבר כי הוא טעה...אלא שחפצו להראות גדולתו נקרה את עיניו שלא ראה אשר לפניו כן נראה לי' עכ"ל.

ז - השו"ע בחושן משפט סימן ש"ו סעיף ב' (אומן שקלקל) וסימן של"ט סעיף ו' (ביומו תתן שכרו) פסק להדיא שאין אומן קונה בשבח כלי, אולם באה"ע סימן כ"ח סעיף ט"ו (קידושי אישה) הביא בשם י"א שהיא מקודשת (והוא משום שאומן קונה בשבח כלי) וצריך לומר בשיטתו שמשום חומרא דאשת איש ראה להזכיר דעה זו רק בנידון זה ולא בדיני ממונות בחושן משפט.

ח - תוספות מסכת עבודה זרה דף ע"ה עמוד ב' ד"ה 'אי משום דקסבר', ובהא"ש שם פרק ה' סימן ל"ה.

ט - יו"ד סימן ק"כ.

י - ט"ז יו"ד סימן ק"כ סעיף י' ס"ק י"ב וכן דעת הש"ך שם ס"ק כ"א.

יא - יו"ד סימן ק"כ סעיף י'.

יב - שמעתי מהגרש"א שטרן שליט"א (אולם לענ"ד יש להעיר שסתימת הפוסקים בנידון אומן קונה בשבח כלי לעניין טבילת כלים שלא הציעו זאת מוכיחה שהוא קניין דממילא ולא יועיל להתנות כל כך).

יג - כך דעת הרי"ף (ב"ק דף ל"ה עמוד ב') וכן דעת הרמב"ם (הלכות שכירות פרק י' הלכה ד') וכן דעת השו"ע כמבואר לעיל בהערה ז' (ורק בנידון אשת איש הביא את הדעה החולקת בתור י"א) וכן דעת הטור והרא"ש לדעת הדרישה ועוד ועוד.

יד - אולם בנד"ד נראה דחמיר טפי שעל אף שהיבואן עורך קניינים עם המפעל כדי לקנות את חומרי הגלם, מ"מ בוודאי ששם גוי נקרא עליו, ויש לעיין מה ניתן לעשות כדי שלא יקרא על זה שם גוי.

טו - עיין ב"ח לטור יו"ד סימן ק"כ.

טז - עוד יש להציע לסכם על תשלום למפעל לפי ימי עבודה (שכיר יום) או לפי שעות, ולא בקבלנות (לפי מוצר) ובכה"ג לכו"ע אין אומן קונה בשבח כלי עיין בגמ' ב"ק שם.

יז - בני משפחתו של האגרות משה אומרים בשמו שאין כלים חשמליים צריכים טבילה מחמת ששימושם הוא על ידי החיבור לחשמל וא"כ הרי הם מחוברים לקרקע, וכן מובאת סברא זו כצירוף בספר טבילת כלים בשם הגרש"ז אוירבעך זצ"ל (ויש לעיין אם נכונה סברא זו גם בקומקום חשמלי נשלף).

יח - ומריש ה"א להעיר אודות כל רעיון זה, האם בכך שאנו מחפשים דרכים להיפטר ממצוות הטבילה האם אין בזה מידת חסידים אחרונים שהיו מכניסים את פירותיהם דרך הגגות להיפטר מהפרשת תרו"מ, וכן האם אין זה בכלל 'העושה עיסתו קבין קבין' כדי ליפטר ממצוות הפרשת חלה, אולם מאחר ומדובר כלים חשמליים שבאמת יש בעייתיות בטבילתם, נראה שאין להעיר כך, אולם בשאר כלים שאין בעייתיות להטבילם, ובכל זאת מחפשים דרכים כדי לפטור אותם מחובת הטבילה כדי לעשות 'חיים נוחים' יותר, לכאורה יש לדון גם מצד זה.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

סיפור לשבת

ללא עותק נוסף

/ הסופר יאיר וינשטוק

היה זה לפני שעשרים וחמש שנה - סיפר לי רב נכבד. הכנתי בעמל רב עבודה תורנית יסודית. שקדתי על מלאכתי. ההתפתחות המסחררת של עולם המחשוב, והנגזר ממנו: המאגרים התורניים הממוחשבים, טרם הגיעו לרבע מממדיהם כיום. הייתי צריך ללכת מבית כנסת אחד למשנהו, לחפש בספר ועוד ספר, הלכתי מאוצר ספרים לאוצר ספרים. כתבתי יצירת פאר תורנית בנושא מעניין. כן, על דפי A4 עם עט ונייר. בלי מחשב. ללא העתק אחד. לא חשבתי על הצורך לשמור עותק נוסף. לפני חמישים שנה, כאשר מכונת הכתיבה הייתה דומיננטית בעולם הכתיבה, אנשים תקתקו כל מסמך על ארבעה ניירות שביניהם היו דפי נייר פחם (קופי). וכך כל אות שמכונת הכתיבה המסורבלת הנציחה על הנייר, נחרתה בבית אחת על פני 4 עותקים ואפילו יותר. תלוי בחוזקה של מכונת הכתיבה. אבל לפני כחצי יובל שנים, זאת הייתה התקופה שבין לבין - מצד אחד העולם כבר עבר למחשבים, אבל עדיין לא כמו היום. כך שהמסמך שכתבתי היה ללא עותק אחד. הגעתי הביתה מלא סיפוק עם ניילונית ובתוכה למעלה מעשרים עמודים כתובים משני צדיהם בשורות צפופות־צפופות. זאת הייתה תוצאה של למעלה משבועיים עבודת פרך של לימוד איסוף וכתיבה.

הנחתי את הניילונית על השולחן בסלון ונחפזתי לבית הכנסת לתפילת מנחה וערבית ולימוד קצר. אך כאשר חזרתי מבית הכנסת לאחר שעה, אני מעיף מבט אל השולחן ונעשה לי שחור בעיניים. בעצם לא שחור. צבעוני. ילדה אחת שהייתה בבית וראתה את הניילונית הגדושה בדפים התפלצה מהשעמום, מהגוון הכחול האחיד של הנייר. מה זה? שום צבע יפה? שום מדבקה חגיגית? הילדה לקחה את הדפים וטיפלה בהם בחום, באהבה, עיטרה כל עמוד בשפע של צבעים מקופסת לורדים צבעוניים שקיבלה מהוריה, במדבקות בנצנצים... היא העניקה לדפים המשעממים האלה הרבה חיות, וצבע. בקיצור, אני עובר עמוד אחרי עמוד על העבודה המושקעת שלי ומרגיש את הקרקע נשמטת מתחת לרגלי. לא קריאי שום דבר לא שרד את ידיה של העוסקת במלאכה.

ה'מחבלת' שהרסה את העבודה שלי הייתה לא אחרת מאשר בתי בכורתי. ילדה בת 4 שעולם המושגים הילדותי שלה היה קצת שונה משל אבא שלה. חשתי נחשול אדיר של כעס נורא מתכדרר במעלה גרוני. רציתי להשתולל ולצעוק. לפרוק ים של זעם וחרון אך לא היה לי על מי. הבייבי סיטר שהייתה עם הילדה בבית, לא הייתה מודעת לדפים שהבאתי ושמתי על השולחן. ואפילו אם כן, היא בעצמה - ילדה קצת יותר גדולה - לא הבינה דבר בערכה של עבודה תורנית מושקעת. והבת שלי לא הבינה מדוע אבא לא שמח עם כל הקישוטים המתוקים שנוספו לדפים שהיו ממש מתים וכעת נהיו כל כך יפים ומלאי שמחה...

כולנו נתקלים מדי יום במשהו שמרגיז אותנו. ניסון הכעס הוא ניסיון שאנחנו מתמודדים אתו יום יום. מה אתם עושים כאשר מישהו עשה לכם משהו שמעלה את חמתכם עד להשחית? סיטואציה כזאת אותה ציירנו כעת אינה נדירה. מה עושים עתה? איך מגיבים? להתעלם ממה שקרה, היא לא צורה נכונה של התמודדות. יען כי הכעס קיים ומקנן בפנים עמוק, ואם נחניק אוו כעת, הוא יבעבע ויתפרץ בעוצמה של 10 מגה־טון בעוד כמה שעות או ימים או שבועות.

אז מה עושים? מתעלים את הכעס. הכעס הוא אנרגיה אצורה בנפש. אנרגיה יכולה לפרוץ ממקום אחר. ולא בצורה של הר געש יורק לבה ואש ועשן אלא בצורה של פעילות חיובית. אנשים שיכלו לקרוס תחת מפל של רגשות שליליים תיעלו אותו לעשיה חיובית והגיעו לתוצאות מבורכות. ולפעמים, מה שמצנן ומרגיע את הכעס, הוא להשתמש בסיפור דומה שקרה למישהו אחר, ובעוצמות הרבה יותר גבוהות, וללמוד מתגובתם של אחרים.

אסון בכוס קפה עולם התורה של היום חב חוב של כבוד לדמותו של רבי שבתי פרנקל זצל ומפעל הרמבם שלו. 'רמבם פרנקל' הפך לנכס צאן ברזל של כל הישיבות והכוללים ושידד כליל את פני הלימוד ברמבם בדפוסים הקודמים שלו המלאים שיבושים, שגיאות דפוס וטעויות למכביר. הרבה כבר נאמר ונכתב על פלפולים שלמים לתרץ קושיות וסתירות מרמבם על רמבם, כאשר לאחר שיצא לאור 'רמבם פרנקל', התברר כי לרבות מן הקושיות כלל לא היה בסיס מכיוון שהגרסה הנכונה חסכה את השאלה שלא התחילה. הרב פרנקל השקיע רבות בכל התחומים כדי להשיג את הגרסאות השונות והעתיקות ביותר ולא חסך בממון כדי להניח את היד על כתבי יד בני מאות שנים ובלבד שכל שורה מודפסת חדשה תהיה מזוקקת שבעתיים.

והנה נודע לו כי במצרים, במוזיאון של קהיר, נמצא כתב יד יחידאי של הרמבם עצמו. קונטרס שלם של הלכות הנמצאות בספרו היד החזקה, עם הגרסה הנכונה ביותר.

המשך בעמוד הבא...

מאותו רגע ואילך לא ידע הרב פרנקל רגע אחד של מנוחה. הוא ריכז את כל המאמצים להשיג את כתב היד שייתן ללומדי הרמבם את הנוסח המדויק ביותר של כמה וכמה הלכות, ומי יודע כמה רווח תורני צפוי עולם הלומדים להרוויח מכך.

בסופו של דבר ואחרי עשרות אלפי דולרים שעברו לידיהם וכיסיהם של אישי השלטון במצרים, היה זה לא אחר מאשר שגריר מצרים בישראל דאז, מוחמד בסיוני, שהביא את כתב היד השמור ומסרו לידיו של הרב פרנקל. אפשר לתאר את ההתרגשות האדירה של הרב פרנקל כאשר אחז בידיו את כתב היד העתיק, הקדוש, והעיקר, הנכון והמדויק ביותר. הוא החזיק בו כפי שמחזיקים בתינוק שנולד לאחר שלושים שנות המתנה, כפי שיהלומן אוחז ביהלום הקוהינור. הוא נכנס אתו לחדרו הפנימי כדי לשזוף את עיניו בשכיית החמדה. כתב היד היה צריך לעבור תהליך של צילום בשיטות מיוחדות המתאימות לנייר במצב כה רגיש של סכנת התפוררות, ואחר כך פענוח של כל אות ומילה. בחוץ המתין אחד מעוזריו של הרב פרנקל בכיליון עיניים. גם הוא בער כולו מתשוקה בלתי נכבשת לראות את כתב ידו הקדוש של הרמבם עצמו. לא העתק ולא צילום. את הנייר הזה מילא בשורות שורות, לא אחר מאשר רבנו ומשה בן מיימון!

חסר סבלנות לחכות עד שהרב פרנקל יסיים לעבור על הדפים, הקיש בדלת. הרב פרנקל פתח לו והעוזר שאל בשקיקה גדולה. אולי אני יכול לראות את כתב היד? בשמחה רבה, ענה הרב פרנקל. העוזר נכנס לחדר. עד כאן הכל בסדר. אבל האיש לא נכנס לבד. בידיו הייתה כוס הקפה השחור החזק והרותח שלו... כמה מוזר וטראגי הוא מפגש בין נוזל שחור ששמו קפה חם לנייר עתיק ובלוי. סב מזוקן. איך בדיוק התהפכה הכוס בדיוק מעל הדפים, זאת לא נדע לעולם. בימי חייו לא שתה הרמבם קפה, אבל כעת בסיומו של תהליך סיבוב הכוס בזווית חדה מעל כתב היד, נפגע כתב היד שלו והתוצאה הייתה קטלנית. הנייר שהיה כפי שציינו במצב של טרום התפוררות, הפך לדייסה שחורה. הוא נהרס בן רגע וכל כתב היד שטרם צולם ונסרק - נקבר לנצח תחת 150 מ"ל של נוזל חם וכהה. מה אתם הייתם עושים במצב כזה? אין אפילו תיאור של מינימום מתבקש, כי התגובה המינימלית היא לכל הפחות פיטורי העוזר לאלתר. צעקות וצרחות לא היו בעולמו של הרב פרנקל איש מעודן ואצילי.

אבל גם נסיך־אדם כמו רבי שבתי פרנקל יכול לכעוס ולרתוח מזעם מול אסון שכזה. חוסר זהירות מזעזע של עשר בסולם ריכטר!

מילא אתה רוצה לראות את כתב היד? אבל למה להיכנס עם הקפה בידך! ריבונו של עולם! הרב פרנקל אפילו לא כיבד את העוזר ההמום והקפוא מרוב בהלה במבט נוקב. הוא פשוט נעלם מהחדר לשלוש דקות. לאחר שלוש דקות הוא חזר ובידיו כוס קפה חדש, חם ורותח ופנה אל העוזר בשלווה: כמדומה שלא שתית את הקפה שהכנת לך...

לנצח את הפרא לימים נשאל הרב פרנקל איך הצליח לכבוש את כעסו. כיצד זה לא השתולל מרוב זעם על האיש שהרס בן רגע אוצר יקר שאין לו תחליף, ששם לאל את כל הסאגה של השגת כתב היד. ששלח 50 אלף דולר לפח הזבל בגלל חוסר מחשבה מינימלית. והוא ענה בשקט: אם אחרי כל המאמצים שעשיתי, קרה מה שקרה, הרי זה אות ברור משמים שלא רצו שכתב היד הזה יודפס. העוזר שנכנס עם הקפה היה שליח ההשגחה הוא אדם חכם ויודע את כללי הזהירות המינימליים, ואם ביד שלו הייתה כוס קפה, כך רצה ההשגחה העליונה. אם הרב פרנקל לא איבד את העשתונות ולא כעס על העוזר שלו שגרם לו נזק הרבה יותר גדול מאשר הבת שלי גרמה לי, והוא לא התפרץ בכעס - סיים אותו רב שסיפר לי את הסיפור שקרה לו לפני שנים רבות, כאשר אותה ילדה קטנה שרצתה לשמח את אביה היא כיום כבר אמא לילדים בני אותו גיל... הרי אני בוודאי ובוודאי יכול לשלוט על עצמי. ניגשתי לבת שלי שציפתה למילה טובה מאבא שלה על העיצוב החדשני שהעניקה לעבודה האפורה שלו חסרת הייחוד והצבע, ואמרתי לה במאור פנים 'איזה יופי. כל כך יפה צבעת את הדפים'. הפעוטה צהלה מאושר. בימים הבאים הייתי עסוק עד למעלה מראשי בשחזור המאמר שנמחק־נקבר תחת הררי צבע ומדבקות. ישבתי מחדש עם כל הספרים ומכיוון שעיקרי הדברים היו חקוקים במוחי, הרי שלאחר כמה ימים היה המאמר כולו משוחזר במאה אחוז ושמא עוד אפילו טוב יותר. הוא הוגש לאן שהיה צריך להגישו וזכה לעלות על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנן. והעיקר, אף אחד לא כעס. רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו. ובמבחן הזה של שליטה על יצרים וטבעים מולדים ניצח האדם את ה'עיר פרא אדם יוולד'.

[בקהילה]

שביבים / שאול שיף

הצדיק שואב המים

הגה״צ רבי יוסף חיים זוננפלד זיע״א חזר מתפילת שחרית עטור בטלית ותפילין, וראה בדרך שני ילדים עמלים לשאוב מים מהבור. ניגש אליהם ושאל: למה שואב המים לא מביא לכם מים הביתה? ענו הקטנים: אין לנו במה לשלם לו. ואיפה אבא ואימא? שאל. האבא חולה וגם אימא חלשה ולא חשה בטוב. מיד חלץ את התפילין ופשט את הטלית, הוציא מידם את החבל עם הדלי, שאב להם מים, וליווה אותם עד לפתח ביתם.

בין אדם לחברו

נודע להגה״צ מרן בעל ה״חפץ חיים״ זיע״א, שעגלון אחד המתגורר בראדין, נמצא ביחסי מריבה עם אשתו. ה״חפץ חיים״ לא התעצל ובליל שבת מיד לאחר התפילה הופיע בביתו של אותו עגלון, ישב שם דקות ארוכות עד שהשלים ביניהם.

לשון הרע ורכילות: שקרים

מסופר על הרה״צ בעל ״דברי יואל״ מסאטמר זיע״א, שביקש להוכיח כמה שקר יש בדיבורי לשון הרע ורכילות. הוא גולל את המעשה כדלהלן:

עשרה בריונים הסתתרו בעומק היער, וחילקו את תפקידם: חמשה מהם ישארו במערה וידאגו להכנת האוכל, והחמשה אחרים יצאו יום יום לצוד ציד ולשדוד. יום אחד החליטו הנשארים במערה, שאינו נכון הדבר שאין נותנים להם לצאת ולשדוד ולכן שמו רעל בתוך האוכל שהכינו כדי להרוג את חבריהם. אולם, באותו עת גם היוצאים לשדוד החליטו שאינם צריכים את החמשה הנשארים וחבל לחלק עמהם את השלל. נמנו וגמרו להרגם מיד בחזרתם, וכן עשו. אחר שהרגו אותם ישבו לאכול מהמוכן שם, ומאחר שהיה רעל באוכל - מתו גם הם. והיה הרבי שואל משומעי לקחו, מה לא נכון בסיפור זה? כשנשתרר שקט השיב הרבי, אם כולם מתו איך יתכן שאני יודע מה אירע שם? ואמר: כשסיפרתי את הסיפור הוא נשמע כאמיתי.... וכן הוא לגבי לשון הרע למיניו, דאף שנשמעים כאמיתיים הם כולם שקרים.

לא תשנא ... בלבבך

מסופר על הרה״ק רבי יחיאל מאיר מגוסטינין זיע״א שהטיל על שנים מאנשי שלומו, שיקבצו סכום כסף הגון לדבר שבצדקה, מאת החסידים העשירים שנסתופפו אותו שעה בצילו בגוסטינין. היה ביניהם עשיר אחד מווארשה שלא רצה ליתן אלא סכום מועט, וחרה הדבר לשניים שהתעסקו במצוה וסיפרו את הענין לרבי. אמר להם ר׳ יחיאל מאיר: כתוב ״לא תשנא את אחיך בלבבך״ אם חננך ה׳ בלב טוב הרי מתנה היא זו שנתן לך, וחלילה לך לשנוא את אחיך בגלל כך שאין לו לב טוב כמוך, לא תשנא את אחיך... בלבבך הטוב.

כשישנה אחדות

שאל הרה״ק השר שלום מבעלזא זיע״א: מדוע בקטע ״אחינו כל בית ישראל״ [הנאמר בימי שני וחמישי] לא תיקנו לומר ״יהי רצון מלפני אבינו שבשמים״ כשם שאומרים בכל הקטעים שלפני זה? ותירץ, כי כאשר יש ״אחינו כל בית ישראל״ כלומר, כשישנה אחדות בין בני ישראל, זה עצמו גורם שיהיה רצון מלפני אבינו שבשמים.

(מתוך ״סיפורי צדיקים״)

״פגעתי בכבודך אנא סלח לי״

שעת רעוא דרעוין. זה עתה סיימו את תפילת המנחה בשטיבל ב׳תל ארזה׳, והחסידים מנצלים את הרגעים שבין מנחה לסעודה שלישית לעיון בספר או הקשבה לאימרה נאה.

האוזניים כרויות לפרפראות וטעמים חדשים מן הקנקן הישן שבפי החסידים הוותיקים והצעירים גם יחד. בחוץ משתוללים הנערים. זה עתה שבו מ׳חברת תהילים׳ ושקית ממתקים בידו של כל אחד מהם. הנערים מלקקים בשקיקה מן ה׳קרטיב׳ הקריר המרענן את החיך בחום היום. גבאי בית המדרש עורך את השולחן בזריזות, חלות, סלטים ומליחים לסעודה שלישית, והקהל יוצא ליטול ידיו.

החסיד הקשיש, הגאון המקובל רבי אלחנן ספקטור זצ״ל, פאר המתפללים אך ה״שפל״ שביניהם בעיני עצמו, אשר התגורר בקרבת מקום, נהג גם כן להגיע לסעודה שלישית בבית מדרש זה. עכשיו, אחר שנטל ידיו וברך ׳המוציא׳ על לחם משנה, קירב אי מן מן היושבים על יד השולחן את הצלוחית עם סלט הטחינה אל עבר רבי אלחנן.

בתוך כך נכנס פנימה ילד מן הילדים, פניו סמוקות מחמת חום היום, חולצתו מוכתמת ומשתרבבת ממכנסיו, וכפות ידיו אדומות מצוף הקרטיב האדום שנטף עליהן. הילד ניגש במרוצה אל השולחן, ובראותו את הצלוחית על יד מקום שבתו של ר׳ אלחנן, לא הירבה לחשוב, ולפי שרצה לטעום מן הטחינה, שלח אצבע אדומה, הצבועה, כנ״ל, מצוף הקרטיב, וטבל אותה בטחינה כדי לעמוד על טעמה.

ר׳ אלחנן, עדין הנפש, שראה במעשה הנמהר של הילד, דחף קלילות את אצבעו הנוטפת של הילד מצלוחית הטחינה. הילד נמלט מן המקום וסעודה שלישית המשיכה כהרגלה.

יום שישי בבקרו של יום. אנשים נחפזים, חנויות המזון שוקקות. יהודים בוחרים חלות יפות-מראה לכבוד שבת, יין, משקאות ומיני תרגימא. בין ציבור הקונים בולטת הדרת פניו של רבי אלחנן ספקטור. מה לו לחסיד הקשיש, הגאון העצום רבי אלחנן, מחשובי החסידים, במדור למיני מתיקה? משוטט הוא בין המדפים וממלא שקית בצבעונים מתוקים, כדורי שוקולד וכדומה, משלם וחופז החוצה.

שעת רעוא דרעוין של השבת הבאה. על יד השטיבל ב׳תל ארזה׳ משחקים ילדים. והנה מגיע רבי אלחנן ספקטור. אבל שלא כתמיד אינו נכנס מיד לבית המדרש. הוא עוצר ומביט בעין בוחנת בילדים

המשחקים. הבאים לשטיבל מברכים אותו בדרך ארץ בשבתא טבא, אמנם עמידתו בחוץ והתבוננותו בילדים המשחקים מעוררת מעט השתאות, אך איש אינו מהין לשאלו על כך.

כעבור כמה דקות נכנס רבי אלחנן לבית המדרש ויושב במקומו הקבוע. אבל הוא אינו רגוע ומיושב כהרגלו. מדי פעם מיטיב הוא את משקפיו ומביט סביבו, בפרט כאשר הדלת נעה על צירה ומישהו נכנס.

השולחן כבר ערוך לסעודה שלישית, אי מי מקרב צלוחית טחינה לעבר מקום-שבתו של רבי אלחנן. הציבור יוצא לנטילת ידיים ורבי אלחנן עדיין אינו רגוע, מביט סביבו, מביט לעבר הדלת, ולפתע קם ממקומו וניגש לאברך אחד ממקורביו.

"אולי", פונה הוא אליו וארשת רצינות מתוחה על פניו, "תוכל לסייעני... לפני שבוע נהגתי שלא כשורה באחד הילדים שנגע באצבעו בטחינה... הילד בוודאי נעלב וצריך אני לפייסו, אך איני מכירו ואיני מזהה אותו בין הילדים, שמא תוכל לסייע לי?"... - מסיים הוא במעט מבוכה.

האברך אינו יודע את נפשו. הוא מעביר בעיני רוחו את ילדי המקום, ועיניו אורות. "ללא ספק זה הוא"... מתחייך הוא.

"מנדל'ע", פונה הוא לאחד הילדים שנכנס זה עתה לבית המדרש בפנים משולהבות וחולצה מוכתמת. "בא הנה לרגע". הילד מביט באברך, בזווית עינו קולט הוא כי רבי אלחנן עומד על ידו, ומהסס לגשת... אבל רבי אלחנן זיהה בו כבר את הילד הנכון... הוא פוסע לקראתו, רוכן לעומתו ומגיש לו שקית ממתקים.

"הא לך", הוא אומר לו ברוח פייסנית, "בשבוע שעבר פגעתי בכבודך, אנא סלח לי"...

"אני סולח", מגמגם הילד סמוק הפנים ואץ החוצה מצויד בשקית מלאה ממתקים משובחים...

"ב"ה" - מלחש רבי אלחנן בינו לבינו.

(מתוך גיליון 'בדרכי חינוך')

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי